

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ (εκδ.)

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΟ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

ΜΠΟΡΕΙ Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΡΙΣΗ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΝΑ ΟΔΗΓΗΣΕΙ
ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ;

ΕΚΔΟΣΕΙΣ CEMES

*Αφιερώνεται με ευγνωμοσύνη σε όσους,
θεολόγους και υγειονομικούς,
αγωνίζονται με αυτοθυσία και προσφέρουν
κατά την διάρκεια της πανδημίας*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το Κέντρο Οικουμενικών, Ιεραποστολικών και Περιβαλλοντικών Μελετών (CEMES) δύο μόλις εβδομάδες μετά το διάγγελμα για εγκλεισμό των πολιτών λόγω της πανδημίας του κορονοϊού από την ελληνική κυβέρνηση στις 23 Μαρτίου αποφάσισε να πάρει την πρωτοβουλία να συγκεντρώσει διαδικτυακά Ορθόδοξους θεολόγους από όλο τον κόσμο, αλλά και ειδικούς επιστήμονες προκειμένου να ρίξει φως στους προβληματισμούς που δημιουργήθηκαν στις διάφορες πτυχές της εκκλησιαστικής μας ζωής.

Το βιβλίο αυτό περιέχει όλες τις ανακοινώσεις του σεμιναρίου που διοργανώθηκε από το CEMES στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος της «Ορθόδοξης Οικουμενικής Θεολογίας» του Διεθνούς Ελληνικού Πανεπιστημίου (IHU), αλλά είναι διανθισμένο και με θεολογικούς προβληματισμούς πολλών άλλων επιστημόνων, θεολόγων που προσεγγίζουν το βαθύτερο νόημα του μυστηρίου της Εκκλησίας από τις διαφορετικές προοπτικές που εξετάστηκαν και στο σεμινάριο, τη Συνταγματική, την Ιστορική, τη Βιβλική και Λειτουργική, τη Θεολογική και Εκκλησιολογική, την Οικουμενική και Διαθρησκειακή, την Ιεραποστολική και Ποιμαντική για να κλείσει με κάποιους ιδιαίτερους θεολογικούς προβληματισμούς.

Είναι γεγονός ότι η παρούσα πανδημική κρίση έθεσε σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία, αλλά και δημιούργησε αμφισβήτηση και προβληματισμό στην εκκλησιαστική ζωή των πιστών στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο. Πέρα όμως από τον κίνδυνο αλλά και τον πόνο που έχει προκαλέσει λόγω των ανθρώπινων απωλειών, η πανδημία παρέχει και μια πληθώρα ευκαιριών. Είναι μια ευκαιρία σε προσωπικό επίπεδο να αναθεωρήσουμε

τις προτεραιότητές μας και να κάνουμε μια αυτοκριτική ακούγοντας προσεκτικά τους ειδικούς επιστήμονες. Παρέχει μια σημαντική ευκαιρία στην ανθρωπότητα να εκτιμήσει την ανάγκη της ανθρώπινης αλληλεγγύης και να διορθώσει πολλές από τις κοινωνικές, πολιτιστικές, πολιτικές και οικονομικές της πρακτικές. Δίνει την ευκαιρία να ανακαλύψουμε εκ νέου αρετές, όπως την αυτοπειθαρχία και τη σεμνότητα. Κι όλα αυτά μαζί με τον συνάνθρωπό μας, ανεξάρτητα από αυτό που πιστεύει, αν πιστεύει, αναγνωρίζοντάς τον ως «εταίρο» στο διάλογο σε αυτήν την αποστολή του Θεού, ξεπερνώντας τον εγωκεντρισμό μας και άλλα παρόμοια όρια που σχετίζονται με τον εαυτό μας. Κυρίως όμως είναι μια μοναδική ευκαιρία για μια εκ βάθρων αναγέννηση της Ορθόδοξης Εκκλησίας, στην οποία δίνεται η δυνατότητα να προβάλλει το κοινωνικό της ήθος, τη Λειτουργία μετά τη λειτουργία, την κοινωνική της μαρτυρία και ευθύνη που χαρακτηρίζεται από ελπίδα, αισιοδοξία και όχι από απελπισία.

Το εγχείρημα αυτού του βιβλίου θα το χαρακτηρίζαμε ως θαρραλέο. Ιδιαίτερα στα σημεία εκείνα που τολμά να εξηγήσει το βαθύτερο νόημα της Θείας Κοινωνίας, αλλά και να συμπληρώσει τη συμβατική αντίληψη που έχει η πλειοψηφία των πιστών για το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας. Με αυτό όμως ακριβώς τον τρόπο οφείλει να ανταποκριθεί και η Ορθόδοξη Εκκλησία στην πρόκληση της πανδημίας, με θάρρος, χωρίς απολογητική διάθεση. «Αυτό που κινδυνεύει δεν είναι η πίστη αλλά οι πιστοί, δεν είναι ο Χριστός αλλά οι Χριστιανοί μας, δεν είναι ο Θεάνθρωπος αλλά εμείς οι άνθρωποι. Η πίστη μας είναι βαθιά θεμελιωμένη στις ρίζες του πολιτισμού μας. Η πίστη μας είναι ζωντανή και καμία έκτακτη κατάσταση δεν μπορεί να την περιορίσει», όπως τονίζει ο προκαθήμενος της Ορθοδοξίας Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος.

Ευχόμαστε, αυτή η κρίση να μας οδηγήσει σ' έναν επανευαγγελισμό «προς τα έξω», αλλά και σε μια εσωτερική ιεραποστολή μέσα στους κόλπους της Εκκλησίας, η οποία θεωρείται «μυστήριο», ο τόπος που ενεργείται το «κρυφό» σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία του κόσμου.

Σεπτέμβριος 2020

*Νικόλαος Δημητριάδης
Καθηγητής του ACT
Γ. Γραμματέας του CEMES*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

(σελ. 7-8)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

(σελ. 9-15)

ΜΕΡΟΣ Ι

Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

Κεφάλαιο 1

**Η ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΩΣ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ**

Ευάγγελος Βενιζέλος

(σελ. 19-24)

ΜΕΡΟΣ ΙΙ

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

Κεφάλαιο 2

**Η ΠΑΝΩΛΗ ΕΠΙ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ**

Γεώργιος Ντόκος

(σελ. 27-34)

Κεφάλαιο 3

**ΕΠΙΔΗΜΙΚΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΥΣΤΕΡΗ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ
ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΑ (18^{ΟΣ}-19^{ΟΣ} ΑΙΩΝΑΣ)**

Θεοδόσιος Κυριακίδης

(σελ. 35-54)

Κεφάλαιο 4

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ:
ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΥΡΟ ΘΑΝΑΤΟ ΣΤΙΣ ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΕΣ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΤΟΥ COVID-19

Νίκος Κοσμίδης
(σελ. 55-66)

Κεφάλαιο 5

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΕΚΚΟΣΜΙΚΕΥΣΗ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ
ΤΟΥ ΚΟΡΟΝΟΪΟΥ: ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΟΝΤΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ
Δημήτρης Σταματόπουλος
(σελ. 67-70)

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

Η ΒΙΒΛΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

Κεφάλαιο 6

Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΚΩΝ
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ

Μιλτιάδης Κωνσταντίνου
(σελ. 73-80)

Κεφάλαιο 7

ΤΟ ΒΙΒΛΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ

Πέτρος Βασιλειάδης
(σελ. 81-88)

Κεφάλαιο 8

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΥΛΕΙΑΣ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΘΕΙΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Δημήτριος Κ. Πασσάκος
(σελ. 89-94)

ΜΕΡΟΣ ΙV

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

Κεφάλαιο 9

ΕΚ ΝΕΟΥ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΟ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

Αρχιεπίσκοπος Lazar Puhalo
(σελ. 97-104)

Κεφάλαιο 10

Η ΙΕΡΩΣΥΝΗ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΟ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑ

Paul Meyendorff

(σελ. 105-118)

Κεφάλαιο 10

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ Η ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ;
ΤΑ ΘΕΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ COVID-19
ΣΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ

Στυλιανός Μουζούρης

(σελ. 119-126)

Κεφάλαιο 12

ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ

Νικόλαος Denysenko

(σελ. 127-134)

Κεφάλαιο 13

ΣΧΟΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΛΑΒΙΔΑΣ

Αλκιβιάδης Καλύβας

(σελ. 135-140)

Κεφάλαιο 14

Ο ΤΡΟΠΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΔΙΑ ΤΗΣ ΛΑΒΙΔΟΣ

Παναγιώτης Σκαλτσής

(σελ. 141-152)

Κεφάλαιο 15

ΕΥΧΕΣ ΚΑΙ ΥΜΝΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΤΟΥ ΚΟΡΩΝΟΪΟΥ

Παναγιώτης Ανδριόπουλος

(σελ. 153-158)

ΜΕΡΟΣ V

Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

Κεφάλαιο 16

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ
ΧΡΙΣΤΟΥ, Ή ΕΟΡΤΗ ΣΕ ΕΠΟΧΗ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ;

Γεώργιος Kochetkov

(σελ. 161-168)

Κεφάλαιο 17

«...σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος
ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης» (Εφεσίους 4:3):

Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ
ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ COVID – 19

Ζωή Dashevskaya

(σελ. 169-172)

Κεφάλαιο 18

COVID-19, ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ, ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ (;) ΔΥΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο
ΘΑΝΑΤΗΦΟΡΟΣ ΙΟΣ ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΦΟΝΤΑΜΕΝΤΑΛΙΣΜΟΥ

Κύριλλος Honorun

(σελ. 173-178)

Κεφάλαιο 19

ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΟΛΟΓΙΑ. ΜΙΑ ΑΝΑΛΟΓΙΑ

Κωνσταντίνος Αγόρας

(σελ. 179-186)

Κεφάλαιο 20

Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΠΕΡΙ ΘΑΝΑΤΟΥ

Πάβλος Κουμαριανός

(σελ. 187-192)

ΜΕΡΟΣ VI

Η ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

Κεφάλαιο 21

ΝΕΟΣ ΚΟΡΟΝΟΪΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Ένα νέο κείμενο για την κοινωνική διδασκαλία

Ιωάννης Χρυσανγής

(σελ. 195-198)

Κεφάλαιο 22

ΔΙΑΘΡΗΣΚΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

ΣΤΟΝ COVID-19

Εμμανουήλ Κλάψης

(σελ. 199-212)

Κεφάλαιο 23

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΘΡΗΣΚΕΙΑΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ
ΣΤΟΝ ΚΑΝΑΔΑ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΤΟΥ ΚΟΡΟΝΑΪΟΥ

Paul Ladouceur

(σελ. 213-222)

Κεφάλαιο 24

ΗΘΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΨΕΥΔΕΙΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΕΣ
ΣΥΝΟΜΩΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ
ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΟΧΗ ΤΟΥ COVID-19

Christoph Stueckelberger

(σελ. 223-230)

Κεφάλαιο 25

ΠΙΣΤΗ ΚΑΤΑ ΚΟΡΟΝΟΪΟΥ. ΔΙΑΘΡΗΣΚΕΙΑΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ
ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ

Νικόλαος Δημητριάδης

(σελ. 231-238)

Κεφάλαιο 26

Η ΘΕΙΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ ΚΑΙ Ο ΤΡΟΠΟΣ ΜΕΤΑΔΟΣΗΣ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ
ΙΕΡΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΑΝΑ ΤΟΥΣ ΑΙΩΝΕΣ. ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

Αρχιεπίσκοπος Ιωάννης Σπιτέρης

(σελ. 239-244)

Κεφάλαιο 27

ΌΤΑΝ ΚΛΕΙΝΟΥΝ ΟΙ ΝΑΟΙ:
Ο ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΕ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ
«ΣΥΝΑΞΕΙΣ»: ΕΚΚΛΗΣΙΟΛΟΓΙΚΟΙ, ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΙΚΟΙ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σωτήριος Μπούκης

(σελ. 245-254)

ΜΕΡΟΣ VII
Η ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

Κεφάλαιο 28

ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΟΔΥΝΗΣ ΣΕ ΕΝΑΝ ΚΟΣΜΟ ΠΟΥ
ΚΑΘΟΔΗΓΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΕΝΑ ΦΙΛΕΥΣΠΛΑΧΝΟ ΘΕΟ.
ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ COVID 19
ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Cristian Sonea
(σελ. 257-270)

Κεφάλαιο 29

Ο ΚΟΡΟΝΑΪΟΣ ΩΣ ΚΡΙΣΗ: Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΑΝΔΗΜΙΑ

Αναστάσιος Brandon Gallaher - Ριχάρδος Rene

(σελ. 271-274)

Κεφάλαιο 30

ΤΟ ΠΡΩΤΕΙΟ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ.
ΈΝΑ ΚΡΙΤΙΚΟ ΞΑΝΑΚΟΙΤΑΓΜΑ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΩΝ ΤΗΣ
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ, ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ.

Θανάσης Ν. Παπαθανασίου

(σελ. 275-286)

Κεφάλαιο 31

ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΕ ΚΑΙΡΟΥΣ ΔΥΣΤΟΠΙΑΣ

Εύη Βουλγαράκη-Πισίνα

(σελ. 287-296)

Κεφάλαιο 32

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΕ ΚΑΙΡΟΥΣ ΚΑΡΑΝΤΙΝΑΣ

Βασίλης Ξυδιάς

(σελ. 297-300)

Κεφάλαιο 33

ΤΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΕΛΠΙΔΑΣ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΣΕ ΖΟΦΕΡΟΥΣ ΚΑΙΡΟΥΣ

Μαρία Σερέτη

(σελ. 301-304)

ΜΕΡΟΣ VIII
ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

Κεφάλαιο 34

ΚΙΝΔΥΝΕΥΕΙ Η ΘΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ;
Αρχιεπίσκοπος Ιώβ Getcha
(σελ. 307-310)

Κεφάλαιο 35

Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΡΩΝΟΪΟΥ ΚΑΙ ΩΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
ΜΑΣ ΓΙΑ ΠΕΡΙΣΥΛΛΟΓΗ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ: ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΙΣΤΗ
ΚΑΙ ΘΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ
Γρηγόριος Λαρεντζάκης
(σελ. 311-344)

Κεφάλαιο 36

ΠΑΝΔΗΜΙΑ, ΠΙΣΤΗ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ
Σταύρος Ζουμπουλάκης
(σελ. 345-351)

Κεφάλαιο 37

«ΗΜΕΙΣ ΤΙ ΚΑΘΗΜΕΘΑ ΩΔΕ;»
Μητροπολίτης Αλέξανδρος Γιαννίρης
(σελ. 353-356)

Κεφάλαιο 38

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΤΟΥ COVID-19 ΣΤΗΝ ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΤΗΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΘΕΟΛΟΓΙΑ
Νικόλαος Ζαχαρόπουλος
(σελ. 357-366)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

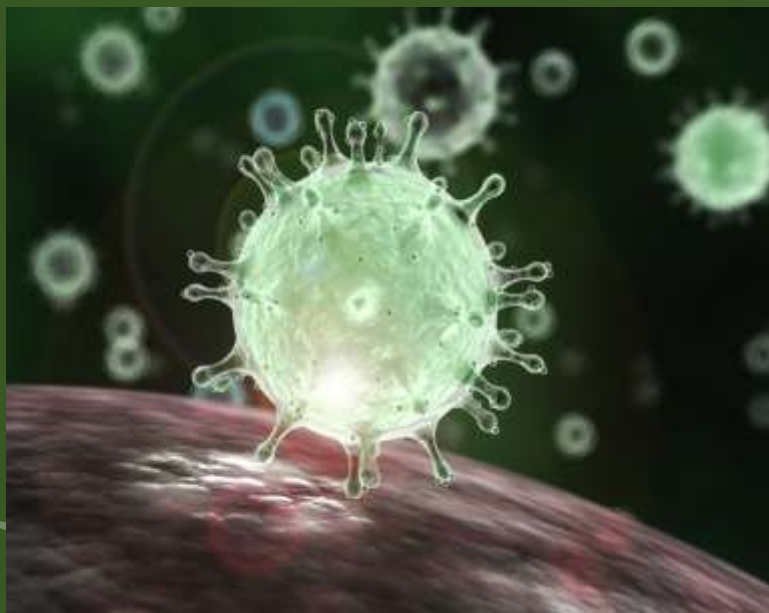
ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ
(σελ. 369-372)

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ
(σελ. 373-374)

ΜΠΟΡΕΙ Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΡΙΣΗ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΝΑ ΟΔΗΓΗΣΕΙ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ;

Η παρούσα πανδημία ήταν περίοδος πνευματικής αναγέννησης και ελπίδας και μοναδική ευκαιρία για λειτουργική και συνολική αναγέννηση της Εκκλησίας. Υπήρξε συγκλονιστική εμπειρία βίωσης της αυθεντικής φύσης της Εκκλησίας και οραματισμού επιστροφής στο παραδοσιακό καθεστώς της ιερωσύνης όλων των πιστών και αναβίωσης μιας ευρύτερης μόνιμης Διακονίας, ανδρών και γυναικών.

(Από την Ανοιχτή Επιστολή προς τις Εκκλησίες)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ CEMES